

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
Κλείδα στο διαγώνισμα Μάρτη • Τμήματα διετούς προετοιμασίας

Διδαγμένο κείμενο

A. 2 μονάδες x 5 προτάσεις = 10 μονάδες

1. **Σωστό:** τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ [...]. ἔκ γῆς καὶ πυρὸς μείξαντες καὶ τῶν ὄσα πυρὶ καὶ γῆ κεράννυται.
2. **Λάθος:** Προμηθεά δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νείμαι, «Νείμαντος δέ μου», ἔφη, «ἐπίσκεψαι».
3. **Σωστό:** Ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μὴ τι γένος αἰστωθείη.
4. **Σωστό:** πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμηχανᾶτο
5. **Λάθος:** καὶ τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν προσῆψε

B1. 5 σημεία (•) x 2 μονάδες = 10 μονάδες

- Η βασική μέριμνα και φροντίδα του Επιμηθέα είναι να εξασφαλίσει τη διαίωσιση όλων των ειδών της ζωής. Ο Πρωταγόρας αναφέρεται στη σωτηρίαν των διαφόρων ειδών του ζωικού βασιλείου δηλώνοντας αναλυτικά τους τρόπους με τους οποίους αποφεύγεται η εξαφάνισή τους. Αυτή η λογική της σωτηρίας των ειδών θυμίζει σύγχρονες οικολογικές αρχές π.χ. την αναγκαιότητα εξισορρόπησης των αντίρροπων τάσεων στο πλαίσιο του οικοσυστήματος (νόμος της αναπλήρωσης). Ο Πρωταγόρας επιχειρεί να εξηγήσει τελολογικά τον «νόμο της αναπλήρωσης» στη φύση, αφού σύμφωνα με τους βιολογικούς νόμους κάθε ζώο έχει εφοδιαστεί με τα αναγκαία μέσα επιβίωσης, αυτοσυντήρησης και διαίωσης του είδους του.
- Ειδικότερα, παρατηρούμε ότι οι ιδιότητες μοιράζονται στα ζώα έτσι ώστε μία αδυναμία να αναπληρώνεται από μία ικανότητα, με σκοπό να εξασφαλίζονται με αυτόν τον τρόπο α) η ύπαρξη και η διαίωσιση του κάθε είδους και β) η ισορροπία του οικοσυστήματος μέσα από την εξισορρόπηση των αντίρροπων δυνάμεων που λειτουργούν στο εσωτερικό του. Ακόμη, η ποικιλία των ζωικών ειδών με διαφορετικές ιδιότητες και ικανότητες δείχνει ότι στον ζωικό κόσμο επικρατεί συνεχής αγώνας για επιβίωση, ένας διαρκής πόλεμος για την ύπαρξη, και επιπλέον ότι η τελική ισορροπία του οικοσυστήματος προκύπτει από την εναρμόνιση των αντιθέτων [σε αυτό το σημείο ίσως έχει επηρεαστεί από τον Ηράκλειτο • «παλίντονον / ἀφανῆ ἀρμονίην»].
- Στο χωρίο χαρακτηριστική είναι η επανάληψη του ρηματικού θέματος «σώζω», στο οποίο παρατίθεται μάλιστα και το αντώνυμο αἰστωθείη. σώζω, σωτηρία: Το ρήμα σώζω σημαίνει σώζω από τον θάνατο, διατηρώ στη ζωή, διαφυλάττω κάτι σώο και ολόκληρο. Ο Πρωταγόρας αναφέρεται στην σωτηρίαν των διαφόρων ειδών του ζωικού βασιλείου (και του ανθρώπου) δηλώνοντας τους τρόπους με τους οποίους αποφεύγεται η εξαφάνισή τους. Η λογική της σωτηρίας των ειδών θυμίζει σύγχρονες οικολογικές αρχές.
- Η τελεολογική εξήγηση της αντισταθμιστικής και σύμμετρης κατανομής των ιδιοτήτων στα ζώα, που επιχειρεί ο Πρωταγόρας στην εξεταζόμενη ενότητα, γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτή στη χρήση της γλώσσας με το πλήθος αντιθετικών σχημάτων και προσδιορισμών του τελικού αιτίου. (εις σωτηρίαν, ἔσωζεν, μὴ τί γένος αἰστωθείη, ἱκανοῖς μὲν ἀμύναι χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, ὅπως ὑπάρχοι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκάστω, σωτηρίαν τῷ γένει πορίζων.). Με την πληθώρα ὁμοίων φράσεων τονίζεται η αγωνία του Επιμηθέα να εξασφαλιστεί η σωτηρία των ειδών, ώστε να μην κινδυνεύσει με εξαφάνιση κάποιο απ' αυτά.
- Επίσης, αξιοπρόσεκτη η ποικιλία των ρημάτων που χρησιμοποιεί ο Πρωταγόρας για να περιγράψει το μοίρασμα των ιδιοτήτων (προσῆπτεν, ἐκόσμει, ὠπλιζε, ἐμηχανᾶτο, ἔσωζεν, ἐπανισὼν ἔνεμεν, εὐλάβειαν ἔχων, ἐπήρκεσε διαφυγὰς, ἀμφιεννύς, ἐξεπόριζεν κ.ά.). Αυτό που κυρίως προβάλλεται είναι η προσπάθεια τήρησης αρχών ισότητας και δικαιοσύνης στο δύσκολο έργο που έχει αναλάβει ο Επιμηθέας (ἐπανισὼν ἔνεμεν).

B2. 5 σημεία (•) x 2 μονάδες = 10 μονάδες

- ❖ δύσκολα θα μπορούσε κάποιος να τεκμηριώσει ότι οι διαπιστώσεις στο παράλληλο διαφοροποιούνται αισθητά από το πλαίσιο που τίθεται στον πρωταγόρειο μύθο.
- Οι διαπιστώσεις του παράλληλου κειμένου σχετικά με τους αρχαιοελληνικούς κοσμογονικούς και ανθρωπογονικούς μύθους επιβεβαιώνονται σε μεγάλο βαθμό και στον μύθο του Πρωταγόρα. Πρώτα απ' όλα η δημιουργία των ανθρώπων προϋποθέτει την ύπαρξη των θεών (Ἦν γάρ ποτε χρόνος ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ γένη οὐκ ἦν), αφού οι τελευταίοι είναι αυτοί που πλάθουν τα ανθρώπινα πλάσματα, ενώ και η γένεση του κόσμου παρουσιάζεται στο σύνολό της ως θεϊκή δημιουργία.
- Παράλληλα, σύμφωνα με το παράλληλο κείμενο οι αρχαιοελληνικοί μύθοι αναφέρονται σε όντα γεννημένα από τη γη και φτιαγμένα με χώμα, πηλό, πέτρα και άλλα στοιχεία, όπου η γεννητική δύναμη της γης σχετίζεται με μητριαρχικά πρότυπα και την πίστη στην Μητέρα-Γη, την παμμήτηρα Γη.
- Κάτι αντίστοιχο διαφαίνεται και στον μύθο του Πρωταγόρα. Οι θεοί δημιουργούν τους ανθρώπους μέσα στη γη (γῆς ἔνδον), με χώμα και όσα αναμειγνύονται με το χώμα (ἐκ γῆς καὶ πυρὸς μείξαντες καὶ τῶν ὄσα πυρὶ καὶ γῆ κεράννυται) χρησιμοποιώντας βεβαίως και άλλα υλικά. Διαπιστώνουμε, λοιπόν, και εδώ την αρχέγονη αντίληψη της Μητέρας-Γης στην κοιλιά της οποίας γονιμοποιήθηκαν και δημιουργήθηκαν τα ζώα και τα φυτά· μία αντίληψη που υποδηλώνει και τη σημασία που αποδιδόταν στον αυτοχθονισμό.
- Αξίζει, επίσης, να επισημανθεί ότι η χρήση των ρημάτων τυποῦσιν, κεράννυται, πλάθουν, τόσο στον Πρωταγόρα όσο και στο παράλληλο κείμενο παραπέμπουν στην κεραμική τέχνη αισθητοποιώντας τον τρόπο, τη μέθοδο, την τεχνική της δημιουργίας των όντων στους αρχαιοελληνικούς μύθους.
- Τέλος, η γαιοκρατική φυσική θεωρία του Ξενοφάνη επιβεβαιώνεται, καθώς κατά τον Πρωταγόρα η γη και το πυρ είναι τα πρώτα στοιχεία, που με την ένωσή τους σχηματίστηκαν τα όντα, αναφερόμενος, ωστόσο, και στην ανάμειξη άλλων δύο στοιχείων, του νερού (ὅπως και ο Ξενοφάνης) και του αέρα.¹

B3. 1-γ, 2-α, 3-γ, 4-γ, 5-γ

B4.

- ανάμειξη, αμιγής,
- αφασία, άφατος,
- διασώστης, άσωτος,
- επιδερμίδα, δερματόδετος
- διατροφή, υπερτροφικός

¹ πηγή: *ΙΕΠ Τράπεζα Θεμάτων*, αναβάθμιση 2023, θέματα 26120 & 26118.

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Μετάφραση

Πρωτότυπο	Μετάφραση
<p>ὁ δ' ἅπασιν ὁμοίως τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γεγένηται φανερόν, ὅτι ἡ πάσης τῆς Ἑλλάδος ἄρ' ἐλευθερία ἐν ταῖς τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ψυχαῖς διεσώζετο· ἐπειδὴ γοῦν ἡ πεπρωμένη τούτους ἀνεῖλεν, οὐδεὶς ἀντέστη τῶν λοιπῶν.</p> <p>Καὶ φθόνος μὲν ἀπείη τοῦ λόγου, δοκεῖ δέ μοι τις ἂν εἰπῶν ὡς ἡ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ τῆς Ἑλλάδος ἦν ψυχὴ τάληθές εἰπεῖν· ἅμα γὰρ τὰ τε τούτων πνεύματ' ἀπηλλάγη τῶν οἰκείων σωμάτων, καὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος ἀξίωμ' ἀνήρηται.</p> <p>Μεγάλην μὲν οὖν ἴσως ὑπερβολὴν δόξομεν λέγειν, ῥητέον δ' ὅμως· ὥσπερ γάρ, εἴ τις ἐκ τοῦ καθεστηκότος κόσμου τὸ φῶς ἐξέλαι, δυσχερῆς καὶ χαλεπὸς ἅπας ὁ λειπόμενος ἂν ἡμῖν βίος γένοιτο, οὕτω τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἀναιρεθέντων ἐν σκότει καὶ πολλῇ δυσκλείᾳ πᾶς ὁ πρὸ τοῦ ζῆλος τῶν Ἑλλήνων γέγονεν.</p>	<p>Αὐτὸ ὅμως ἔχει γίνεο ὁμοία φανερό σε ὅλους ανεξαιρέτως τους υπάρχοντες (:ζωντανούς) ανθρώπους, ὅτι δηλαδή η ελευθερία ὅλης της Ελλάδας βέβαια διατηρήθηκε στις ψυχές αὐτῶν ἐδῶ των ἀνδρῶν· ὅταν λοιπὸν η μοῖρα τοὺς πήρε τη ζωὴ (: τοὺς θέρισε), κανεῖς ἀπὸ τους ὑπόλοιπους δεν πρόβαλε ἀντίσταση.</p> <p>Και μακάρι κανεῖς να μη φθονήσει τα λόγια μου (:μακριὰ ἀπὸ τα λόγια μου ο φθόνος), νομίζω ὅμως ὅτι αν κάποιος ἔλεγε ὅτι κατὰ τη γνώμη του η ἀρετὴ αὐτῶν ἐδῶ των ἀνδρῶν ἦταν η ψυχὴ της Ελλάδας, θα ἔλεγε την ἀλήθεια· γιατί μόλις το πνεῦμα τους ἀφησε το σῶμα τους (: οι ψυχές τους ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τα σώματά τους), ἔσβησε (: ἀναιρέθηκε) και η ἀξία (: τιμὴ) της Ελλάδας.</p> <p>Μπορεῖ, λοιπὸν, να φανεῖ ὅτι λέμε ὑπερβολικά λόγια, πρέπει ὅμως να τα πούμε. (/ Ἴσως, λοιπὸν, θα φανούμε ὅτι μιλάμε με μεγάλη ὑπερβολή, πρέπει, ὅμως να μιλήσουμε ἔτσι). Γιατί, ὅπως ακριβῶς, αν κάποιος ἀφαιρούσε το φως (/ τον ἥλιο) ἀπὸ τον υπάρχοντα κόσμου, ὅλη ανεξαιρέτως η ὑπόλοιπη ζωὴ μας μπορεῖ να γίνεο δύσκολη και δυσβάστακτη, ἔτσι και με τον θάνατο αὐτῶν των ἀνδρῶν (: κατὰ ἀνάλογο τρόπο αφοῦ σκοτώθηκαν αυτοὶ ἐδῶ οι ἀνδρες) ὅλη η προηγούμενη δόξα των Ἑλλήνων ἔχει ξεθωριάσει (:σκοτεινιάσει) και ἔχει χάσει κατὰ πολύ την αἴγλη της (:ἔχει τεθεῖ σε ἀμφισβήτηση).</p>

Γ2. 1 μονάδα για κάθε σημείο (•) = 10 μονάδες.

- Σύμφωνα με το Δημοσθένη, οι επιρροές που δέχονται οι πολίτες στις ολιγαρχίες και τις δημοκρατίες, διαμορφώνουν αντίστοιχα ἠθη.
- Αφενός, τα **ολιγαρχικά καθεστώτα προξενούν φόβο στους πολίτες** («δέος μὲν ἐνεργάζονται»),
- **ἀλλὰ δεν τους εμπνέουν και το αἶσθημα της ντροπῆς** («αἰσχύνην δ' οὐ παριστᾶσιν»).
- Ὄταν ἔρθει λοιπὸν, **η κρίσιμη ὥρα του πολέμου**, ο καθένας με εὐκολους τρόπους («εὐχερῶς») διασώζει **τον εαυτό του**,
- ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι, **αν εξαγοράσει τους ἀρχόντες με δῶρα ἢ με κάποια ἄλλη δοσοληψία**, ἀκόμα κι αν διαπράξει τις πιο αἰσχρῆς πράξεις («τὰ δεινότατ' ἀσχημονήση»),
- **λίγη μόνο ντροπὴ θα τον ακολουθήσει στη συνέχεια** («μικρὸν ὄνειδος τὸ λοιπὸν αὐτῷ καταστήσεται»).
- Αντίθετα τα δημοκρατικά πολιτεύματα παρέχουν στον συνετὸ πολίτη **πολλά ἄλλα ωραία και δίκαια**,
- κυρίως ὅμως την **ελευθερία του λόγου** («παρρησίαν») στα οποία πρέπει να βασίζεται ο συνετὸς πολίτης,
- ἀλλὰ κυρίως δεν εἶναι δυνατόν να αποτρέψει κάποιος την ελευθερία του λόγου ἀπὸ το **να ἀποκαλύπτει την ἀλήθεια**,
- **καθὼς εξαρτάται ἀπὸ αὐτὴν** («ἐκ τῆς ἀληθείας ἠρτημένην»). (/ ... η παρρησία ἔχει ως ἀποτέλεσμα τη δῆλωση της ἀλήθειας, αφοῦ η ελευθερία του λόγου εξαρτάται ἀπὸ την ἀλήθεια).

Γ3.α. 1 μονάδα για κάθε σημείο (•) = 7 μονάδες

- τήνδε
- σφίσι(ν)
- (τῶν) ἀνηρηκότων
- ἦττον
- ἐφρόνεις
- ὑμᾶς αὐτάς
- δήλου

Γ3.β. 1 μονάδα για κάθε μετατροπή = 3 μονάδες.

- δυσχερέστερος
- χαλεπώτερος
- πλείονι (πλέονι)

Γ4.α. 1 μονάδα κάθε σημείο (•) με έμφαση στα έντονα γράμματα = 2 μονάδες

ὅτω περὶ τούτων ἐγκαλέσαι προσήκει:

- Δευτερεύουσα (ονοματική) αναφορική **προσδιοριστική** πρόταση, που λειτουργεί ως **επιθετικός** προσδιορισμός στο (/ με όρο αναφοράς το) **τις**, της πρότασης εξάρτησης [ενδεχομένως να μπορεί να γίνει δεκτή και ως παράθεση].

ὡς ἕκαστος ἔχει γνώμης:

- Δευτερεύουσα (επιρρηματική) **αναφορική παραβολική** πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του **τρόπου** (: της σύγκρισης ως προς έναν τρόπο).

Γ4.β. 1 μονάδα κάθε σημείο (•) με έμφαση στα έντονα γράμματα = 2 μονάδες.

ὅτω • **Δοτική προσωπική** λόγω του **απρόσωπου** ρήματος προσήκει.

γνώμης • **Γενική** (ως πλαγίопτωτος προσδιορισμός σε επίρρημα), της **αναφοράς** στο (τροπικό επίρρημα) **ὡς** (το οποίο συνοδεύει το ρήμα ἔχει).

Γ4.γ. 1 μονάδα κάθε **μετατροπή** = 2 μονάδες

- Μεγάλην μὲν οὖν ἴσως ὑπερβολὴν δόξομεν λέγειν, **δει** (/δείσει) δ' ὅμως **λέγειν** (/εἰπεῖν ταύτην).

Γ4.δ. 1 μονάδα κάθε σημείο (•) με έμφαση στα έντονα γράμματα = 4 μονάδες.

καὶ φθόνος μὲν ἀπειὴ τοῦ λόγου:

- **Κύρια** πρόταση **επιθυμίας** (ἴσως να μπορούσε να γίνει δεκτή ως επιφωνηματική / σχήμα αποστροφής),
- που εκφέρεται με (απλή / ευχετική) **ευκτική** γιατί δηλώνει **ευχή πιθανή** για το παρόν / μέλλον.

δοκεῖ δέ μοί τις ἂν εἰπὼν (...) τᾶληθές εἰπεῖν:

- **Κύρια** πρόταση **κρίσεως**
- που εκφέρεται με (απλή) **οριστική** γιατί δηλώνει κάτι το **πραγματικό**.